

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

Кузнєцова Л.В.

“ ___ ” _____ 20_ р.

ВИПУСКНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавра

зі спеціальності «Фінанси та кредит»

за темою:

«Транспарентність на ринку банківських послуг України»

Виконавець

Студентка 41 групи кредитно-

економічного факультету

Бесєдіна Вікторія Валеріївна

/підпис/

Науковий керівник

д.п.н., професор

Маслов Юрій Костянтинович

/підпис/

Одеса 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ПОНЯТТЯ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ ТА АСИМЕТРІЇ ІНФОРМАЦІЇ В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ.....	6
1.1. Сутність асиметрії інформації на ринку банківських послуг	6
1.2. Сутність та поняття прозорості банківської діяльності.....	13
Висновки до розділу 1.....	27
РОЗДІЛ 2..... АНАЛІЗ РІВНЯ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ.....	29
2.1. Визначення рівня прозорості на ринку банківських продуктів..	29
2.2. Оцінка впливу структури власності та корпоративного управління на прозорість банківської діяльності.....	44
2.3. Оцінка впливу прозорості фінансової інформації на діяльність банку	48
Висновки до розділу 2.....	52
РОЗДІЛ 3 МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	55
3.1. Методичні підходи визначення прозорості банків.....	55
3.2. Рекомендації щодо підвищення банками рівня прозорості	67
Висновки до розділу 3.....	72
ВИСНОВКИ	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	78
ДОДАТКИ.....	84

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Проблема транспарентності є досить актуальною для банківського бізнесу. Події останніх років в банківському секторі України – банкрутство великої кількості банків, протести власників депозитів та доларових кредитів, невдоволеність політикою НБУ, все це призвело до втрати довіри до банківських установ, а також до державних та фінансових інституцій. Все це свідчить про те, що наявність на ринку банківських послуг асиметрії інформації призводить до нестабільності банківської системи та впливає на розвиток економіки країни. Основною причиною ситуації, що склалася, є низький рівень транспарентності в банківському секторі, це негативно впливає на інвестиційну привабливість, знижуючи її, так як інвестори не можуть бути впевнені в стабільності правил гри на ринку, також відбувається погіршення інфляційних очікувань та стримування економічного зростання. Також транспарентність інформації впливає на вибір потенційними клієнтами банку. Якщо банк надає учасникам ринку необхідну для них інформацію, він показує, що йому нічого скривати, тим самим підвищуючи довіру з боку клієнтів.

Отже, на сьогодні однією з умов розвитку українських банків є розкриття достовірної та прозорої фінансової інформації, що буде доступна для кожного учаснику ринку банківських послуг та яка буде подаватися у зрозумілій для них формі. Необхідність у такій інформації обумовлюється бажанням учасників ринку оцінити можливі ризики проведення майбутніх операцій.

Тож існує потреба у дослідженні прозорості банківської діяльності та визначенні ефективних методик розрахунку рівня транспарентності.

Мета. Метою випускної роботи є аналіз рівня транспарентності українських банків в умовах асиметрії інформації на ринку.

Для досягнення поставленої мети передбачено постановку, формулювання і розв'язання наступних завдань:

- дослідити теоретичні основи асиметрії інформації, визначити її вплив на діяльність банків;
- визначити сутність та поняття прозорості, проаналізувати законодавчі акти та рекомендації міжнародних організацій, що регулюють прозорість банків;
- проаналізувати рівень прозорості банківських продуктів, структури власності та корпоративного управління, а також фінансової інформації;
- проаналізувати методики визначення рівня прозорості та виявити найбільш прозору та адаптовану до українського законодавства;
- розробити рекомендації щодо підвищення рівня прозорості українських банків.

Об'єктом дослідження є прозорість банків на ринку банківських послуг.

Предметом є теоретико-методичні та практичні аспекти прозорості та розробка рекомендацій щодо підвищення рівня прозорості банків України.

Методи дослідження. Робота ґрунтується на опрацюванні великої кількості сучасних економічних праць, наукових розробок, пов'язаних із проблемами прозорості банківської діяльності. В роботі застосовано інструментарій загальноприйнятих методів наукового дослідження, а саме: метод абстрагування (при розкритті поняття прозорості), метод аналізу і синтезу (при аналізі рівня прозорості), метод порівняння (при дослідженні методів визначення рівня прозорості), графічний метод (при відображенні рівня прозорості українських банків).

Інформаційна база дослідження. Основу інформаційної бази дослідження становлять закони України, нормативні документи

Національного банку України та банківських установ, сайти банківських установ, статті вітчизняних та зарубіжних авторів, монографічні дослідження.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило дійти наступних висновків.

1. В банківській системі існує проблема асиметрії інформації. Асиметрія інформації впливає на рівень довіри між учасниками кредитних відносин. В результаті цього виникає необхідність у зборі додаткової інформації, що в свою чергу буде потребувати додаткових втрат, як у грошовому виразі, так і в часовому. Також вона може викликати кризові явища в банку, так як розкриття непрозорої фінансової інформації не дає вчасно втрутитися наглядовим органам, щоб запобігти банкрутству банку.

2. Також існує проблема в недостатньому розкритті банками інформації щодо їх діяльності своїм клієнтам. Недостатня обізнаність клієнтів банку, про економічний стан останнього, може спричинити відтік депозитів, що в свою чергу спричинить скорочення обсягів позичок.

3. Банки незадовільно розкривають інформацію про свої продукти. Так в результаті дослідження було виявлено, що банки майже не розкривають інформації щодо реальних відсоткових ставок за кредитами, до моменту укладання кредитного договору. У рекламі та на сайтах банків зазвичай зазначаються лише базові процентні ставки, що не дають клієнту уявлення, щодо реальної вартості кредиту. Також це не дає клієнтам порівняти кредитні продукти даного банку з кредитними продуктами інших банків, це унеможлиблює вибрати клієнту кращий кредитний продукт.

4. На низькому рівні висвітлюється інформація на сайтах банків і про процентні ставки за кредитами та депозитами юридичних осіб.

5. Щодо прозорості інформації за напрямком корпоративного управління, то більшість банків викладає інформацію за такими напрямками: кодекс корпоративної етики, розкривають інформацію про загальні збори

акціонерів, положення про наглядову раду, надають інформацію про членів Правління, а також положення про Правління.

6. Здійснивши аналіз фінансової інформації, що викладається банками, було виявлено, що банки складають звітність за МСФЗ та українським законодавством, що збільшує прозорість фінансової інформації, а відтак і рівень транспарентності банків. Також всі банки викладають аудиторські звіти, що дає потенційним інвесторам та клієнтам розуміння того, що викладена інформація має прозорий характер.

7. Також через технічні особливості сайтів банків виникають складності у пошуку необхідної інформації. Це знижує рівень транспарентності банків, через те, що клієнт може не знайти необхідної інформації, хоча вона може бути на сайті.

8. У випускній роботі було проаналізовано різні методи визначення транспарентності. Більшість з досліджених методик передбачає розрахунок індексу транспарентності, що розраховується як співвідношення між набраною сумою балів за кожним оцінюваним критерієм та максимальною кількістю балів, що може отримати банк відповідно до вибраної методики. Рівень складності кожної з методик є різним. Деякі з них передбачають аналіз великої кількості критеріїв із застосуванням вагових коефіцієнтів, інші є більш простими та не потребують складних математичних дій. Більш прості методики хоч і потребують великих затрат часу, але вони не дозволяють точно оцінити рівень транспарентності та не дають змогу використовувати отримані значення для зважених економічних рішень суб'єктами ринку.

Більшість методик не мають описання процедур і підходів визначення рівня транспарентності, та мають загальний характер. Це ускладнює визначення рівня транспарентності вітчизняних банків за цими методиками, адже не всі учасники ринку можуть використовувати їх. Також є методики, що потребують уточнення щодо законодавчих норм та стандартів, які діють в Україні.

9. В результаті дослідження було виявлено, що найбільш адаптованою до українського законодавства та найбільш прозорою є методика запропонована Бусько К. А., вона повністю прозора щодо критеріїв оцінювання та бальної оцінки цих критеріїв, вагових коефіцієнтів для кожного критерію.. Широка база оцінки на основі використання декількох інформаційних джерел з врахуванням рівня корисності кожного з них дає змогу більш точно прорахувати транспарентність банку. Високий рівень деталізації проведення аналізу дозволяє використовувати її будь-якому учаснику ринку для оцінки транспарентності будь-якого українського банку.

10. У випускній роботі також було запропоновано рекомендації щодо підвищення рівня транспарентності, а саме:

- рекомендується суттєво розширити перелік публікуємої інформації, а саме банки мають більш повно відображати умови банківських продуктів на свої веб-сайтах та рекламних матеріалах, що надаються ними;
- сайти банків повинні бути простими та зрозумілими споживачу, мати логічну побудову при висвітленні матеріалів;
- також для підвищення рівня транспарентності банки мають приділяти увагу навчанню свої співробітників, що обслуговують клієнтів;
- банки повинні розкривати більш повну інформацію про спостережну раду;
- рекомендується впровадження практики висвітлення інформації щодо управління ризиками банку, а саме опис ризиків, що можуть виникнути в процесі діяльності банку, опис методів їх розрахунку, методики та стратегію їх управління ризиками;
- на нашу думку банки повинні впровадити сторінку споживача, де буде публікуватися інформація щодо динамічних індикаторів, які відображають стан кожного банку за певний період часу та порівняння з іншими періодами, а також прогноз на найближчу

перспективу, із зазначенням ризиків, що можуть вплинути на зміну показників;

- регулюючі органи повинні отримати належні повноваження щодо застосування штрафних санкцій до банків, що мають занадто низький рівень прозорості.

11. Більшість клієнтів перед тим як вибрати в якому банку отримати кредит чи покласти гроші на депозит аналізує умови банківських продуктів, фінансову звітність, аналізує інформацію, що викладена на сайті, чим більше інформації потенційний клієнт отримує на сайті тим більша можливість, що він стане клієнтом цього банку.

Тобто для подолання асиметрії інформації банки, а також їх клієнти та інші учасники ринку мають дотримуватися принципу прозорості. Прозорість банківської діяльності повинна сприяти виникненню сприятливого навколишнього середовища, щоб усі учасники ринку банківських послуг мали вільний доступ до інформації. Акціонери, вкладники, кредитори повинні мати можливість об'єктивно оцінювати фінансову діяльність банку, для прийняття зважених рішень щодо співпраці з даним банком. Якщо банк регулярно публікує необхідну звітність на своєму сайті, на сайті НБУ, він тим самим показує, що він діє прозоро та йому нічого приховувати, це дозволяє підвищити довіру своїх існуючих та потенційних клієнтів, інвесторів, кредиторів та інших учасників ринку. При цьому, прозорість не має існувати сама по собі, адже вона не може усунути всі проблеми. Тому прозорість повинна доповнюватись заходами держави у сфері грошово-кредитної, регуляторної, фінансової політики, які підвищують стабільність банківської системи та кожного банку зокрема. Розв'язання цих завдань дасть змогу посилити надійність банківської системи та забезпечити динамічний розвиток національної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. George A. Akerlof. The Market for "Lemons": Quality Uncertainty and the Market Mechanism // *The Quarterly Journal of Economics*, v.84, August 1970, p.488-500.
2. Spence M. Market Signaling : Informational Transfer in Hiring and Related Screening Processes / M. Spence. – Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, and London, England, 1974
3. Stiglitz – A Nobel Prize for Asymmetric Information: The Economic Contributions of George Akerlof, Michael Spence, and Joseph Stiglitz/ eds., Cambridge, MA: MIT Press, 2012.
4. Arrow K.J. Uncertainty and Medical Care // *American Economic Review*, 1963, v.53.
5. Stieglitz Josef, Weiss Andrew. Credit rationing in markets with imperfect information // *The American Economic Review*. – 1981.– June. – № 3. – Vol. 71.
6. Мирлис Дж. Информация и стимулы: экономика кнута и пряника – В кн.: *Мировая экономическая мысль. Сквозь призму веков. В 5 т./ Т. 5. В 2 кн. Кн. 2 / Джеймс Мирлис – М.: Мысль, 2005. – С. 142-167*
7. Vickrey W. Utility, Strategy, and Social Decision Rules. // *The Quarterly Journal of Economics*.- November, 1960. Volume 74, Number 4. - P.507-535.
8. Stigler G.J. Information and the Labor Market // *Journal of Political Economy*, October 1962, v.70 (Supplement).
9. Tirole, J. (2006). *Theory of Corporate Finance*. N.J.: Princeton University Press.
10. Кузнецова Л. В. Діяльність банків на кредитному ринку в умовах асиметрії інформації: монографія / Л. В. Кузнецова, Я. С. Андреева, Л. В. Жердецька

- та ін. / за ред. д-ра екон. наук, проф. Л. В. Кузнецової. – Одеса: ОНЕУ, 2015. – 290 с.
11. Мазуренко В.П. Вплив асиметрії інформації на функціонування товарних ринків [Електронний ресурс] / В.П. Мазуренко. – Режим доступу: <http://jrnl.nau.edu.ua/index.php/SR/article/viewFile/7098/7943>.
 12. Денис О. Б. Специфіка інформаційної асиметрії в банках / О. Б. Денис // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. - 2016. - Вип. 19. - С. 122-124.
 13. Мацелюх Н. П. Асиметрія інформації, як фактор дисбалансів ціноутворення на фінансовому ринку: теоретичний аспект / Н. П. Мацелюх // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. - 2013. - № 2. - С. 88-95.
 14. Рамський А. Ю. Сутність асиметричної інформації та її місце у міжсекторальних відносинах / А. Ю. Рамський // International scientific journal. - 2015. - № 7. - С. 77-86.
 15. Бусько К.А. Банківська діяльність: взаємозв'язок асиметрії та транспарентності інформації / К.А. Бусько // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. - 2015. - № 5. - С. 82–94.
 16. [Електронний ресурс]– Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2011/02/4/269722/>
 17. [Електронний ресурс]– Режим доступу: <https://studme.com.ua>
 18. В. Winkler «Which kind of transparency? On the need for clarity in monetary policy-making» // European Central Bank working paper series, August 2000.
 19. Miller, S. M. Inflation targeting: does it improve economic performance? / S. M. Miller, W. S. Fang, O. Eren. — Las Vegas, 2012. — 31 p. — (Working paper / University of Nevada).
 20. Роберта Лукаса Lucas, Robert E., Jr. (1976) “Econometric Policy Evaluation: A Critique” in Karl Brunner and Allan H. Meltzer (eds) The Phillips Curve and

- Labor Markets, vol. 1 of Carnegie – Rochester Conference Series on Public Policy, Amsterdam: North Holland, 19-46, reprinted in Lucas (1981): 104-30.
- 21.Роуз П.С. Банковский менеджмент: предоставление финансовых услуг. - М.: Дело ЛТД, 1995. 743 с
- 22.Масленников В.В., Соколов Ю.А. Национальная банковская система. - М.: ТД «Элит-2000», 2002.
23. Model of intensive innovative development: world experience of implementation and trends of formation in Ukraine / M. Zvieriakov, D. Zavadzka // Naukovyi Visnyk NHU. – 2018. – № 5. – pp. 155-166.
- 24.Болгар Т. М. Проблеми процесу прозорості саморозкриття банківської інформації / Т. М. Болгар // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2011. – Випуск 33. – С. 15–21.
- 25.Довгань Ж. Вплив транспарентності на фінансову стійкість банківської системи України / Ж. Довгань // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. – 2011. – Випуск 16. – С. 66–72.
26. Зверяков М. І. Управління фінансовою стійкістю банків: навчальний посібник / М. І. Зверяков, В. В. Коваленко, О. С. Сергеева. – Одеса: Атлант, 2014. - 484 с.
- 27.Івасів І. Б. Транспарентність банківської діяльності / І. Б. Івасів // Фінанси, облік та аудит : наук. зб. – К. : КНЕУ, 2005. – Вип. 6. – С. 55–66.
- 28.Шульга Н. П. Транспарентність інформації про ризики діяльності банків // Н. П. Шульга, К. А. Бусько / «Економічний вісник університету», м. Переяслав-Хмельницький. – 2014. – 22/2.
- 29.Сухов М.И. Транспарентность и капитализация кредитных организаций // Деньги и кредит, 2007, №7.
- 30.Литовских А. М. Транспарентность и ее влияние на деятельность банковского сектора / А. М. Литовских // Известия ТРТУ. Тематический выпуск «Системный анализ в экономике и управлении». – 2006. – № 17 (22). – С. 310–313.
31. Зверяков М. І. Банківський капітал: вимоги Базеля III / М. І. Зверяков, В. В. Коваленко // Фінанси України. – 2011. – № 6. – С. 13-23.

32. Савченко Т. Г. Значення фінансової звітності у забезпеченні прозорості банківської діяльності / Т. Г. Савченко, А. О. Закутня // Вісник Унту банків. справи Нац. банку України. — 2014. — № 1 (19). — С. 222–228.
30. Чуб О. О. Прозорість діяльності центральних і ділових банків / О. О. Чуб // Вісник соц.-екон. досліджень. — 2012. — Вип. 2 (45). — С. 304–310.
31. Пашковська М. В. Поняття прозорості в сучасній науці "Державне управління" [Електронний ресурс] / М. В. Пашковська // Ефективність державного управління. — 2013. — Вип. 34. — С. 135–143. — Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/efdu_2013_34_16.pdf.
32. Алексеєнко Л. М. Економічний словник: банківська справа, фондовий ринок (українсько-англійсько-російський тлумачний словник) [уклад. Л. М. Алексеєнко, В. М. Олексієнко, А. І. Юркевич]. — К. : Видавничий будинок «Максимум»; Т.: Економічна думка, 2000. — 592 с.
33. [Електронний ресурс]– Режим доступу: <https://nabu.ua/ua/banki-gotuyutsya-pereyti-na-prozori.html>
34. Дмитрук А. Інформаційна прозорість банків у контексті підготовки звітності за МСФЗ / А. Дмитрук // Економічний аналіз. - 2012. - Т. 11(1). - С. 350-352
35. [Електронний ресурс]– Режим доступу: <https://bank.gov.ua>
36. [Електронний ресурс]– Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0098500-07/page>
37. [Електронний ресурс]– Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2121-14/page>
38. Івасів І. Б. Місце і роль відкритості та прозорості у банківській діяльності / І. Б. Івасів // Економічні науки. Серія : Облік і фінанси. - 2011. - Вип. 8. - С. 174-186.
39. [Електронний ресурс]– Режим доступу: <https://www.bis.org/publ/bcbs189.pdf>
40. Бусько К. А. Прозорість капіталу та ризиків діяльності банків в контексті вимог «Базеля III» [Електронний ресурс] / К. А. Бусько // Int-konf.Org – наукові конференції. – Режим доступу: <http://goo.gl/vv62As>. –

Станом на 31.05.2014. – Назва з екрана.

41. [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<https://www.bis.org/bcbs/publ/d400.pdf>
42. Герасименко Р. А. Методика визначення рівня прозорості в оцінюванні фінансової стійкості банку за умов асиметрії інформації / Р. А. Герасименко, В. В. Герасименко, В. О. Самофалова // *Фінанси, учет, банки*. - 2016. - Вип. 1. - С. 69-76
43. Проект USAID «Трансформація фінансового сектору»: «Будуємо мости між законом та практикою» [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://afi.org.ua/sites/default/files/users/user104/09-05-18-report-print.pdf>
44. Шкодін, І. В. Підвищення прозорості банківської діяльності як пріоритетний напрямок реформування банківської системи України / І. В. Шкодін, І. О. Оніщенко // *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. – 2016. - № 2 (21). - С.4-13.
45. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ru.procreditbank.com.ua/>
46. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ru.ukrsotsbank.com/>
47. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.kredobank.com.ua/>
48. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://alfabank.ua/ru>
49. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://privatbank.ua/ru>
50. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.oschadbank.ua/ua/>
51. [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<https://my.ukrsibbank.com/ua/personal/https://www.aval.ua/ru/>
52. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://bank.com.ua/ru/>
53. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://pumb.ua/ru>
54. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.aval.ua/ru/>
55. Бусько К. А. Забезпечення прозорості ризиків діяльності банків: дисертація / К. А. Бусько / – Київ: КНЕУ, 2017. – 274 с.
56. Huang R. Bank Disclosure Index Global Assessment of Bank Disclosure Practices /World Bank, September 2006. – 39 с [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://documents.worldbank.org/curated/en/611351468159909764/pdf/431790WP0Box321kDisclosure01PUBLIC1.pdf>

57. Семенова, М. В. Прозрачность банковской системы и рыночная дисциплина: поиск зависимости / М. В. Семенова // Деньги и кредит. - 2010. - № 10. - С. 69-74
58. Бусько К. А. Методичні підходи до оцінки транспарентності ризиків діяльності банків [Електронний ресурс] / К. А. Бусько // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2016. – № 1 (23). – С. 88-98. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2016/n1.html>
59. Проект USAID «Трансформація фінансового сектору»: «Споживче кредитування в Україні: правові гарантії та поточна практика» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0BxncKOjammyLODhENmEzQUF5c0E/view>
60. І. П. Мігус, Н. В. Дудченко Транспарентність банку як складова механізму забезпечення його економічної безпеки / І. П. Мігус, Н. В. Дудченко // Бізнес Інформ. - 2013. - № 10 - С. 322-327